

Innst. S. nr. 263

(2004-2005)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

St.prp. nr. 69 (2004-2005)

Innstilling fra næringskomiteen om jordbruksopp- gjøret 2005 - endringer i statsbudsjettet for 2005 m.m.

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Grunnlaget for og gjennomføringen av forhandlingene 2005

St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon ble behandlet i Stortinget 9. mai 2000. I Innst. S. nr. 167 slutter flertallet i næringskomiteen seg til hovedpunktene i meldingen. Det legges til grunn at jordbruksoppjøret skal baseres på de mål og retningslinjer som er trukket opp for landbrukspolitikken gjennom Stortingets behandling av St.meld. nr. 19. Meldingen legger vekt på landbrukets samlede bidrag til samfunnsnytte på kort og lang sikt. Det er lagt vekt på en helhetlig politikk som omfatter hele verdikjeden og betydningen av økt forbrukerorientering av mat- og landbrukspolitikken.

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag la 25. april fram et felles krav om økte inntektsmuligheter med en ramme på 1 065 mill. kroner. Kravet var fordelt med 805 mill. kroner i økte bevilgninger på kap. 1150 og 260 mill. kroner i målprisøkninger. Kravet var basert på kronemessig lik utvikling med andre grupper fra 2005 til 2006.

Statens tilbud ble lagt fram 3. mai. Tilbudet hadde en samlet ramme på 100 mill. kroner, fordelt med 100 mill. kroner i økte målpriser og uendret bevilgningsnivå på kap. 1150 i 2006. Inkludert krav om forbedret økonomisk tilpasning i jordbruket og omsetningsledd, la tilbudet grunnlag for en økning i jordbruksinntektene om lag som for andre grupper (3 1/4 pst).

I plenumsmøte 13. mai konstaterte statens forhandlingsleder at det var oppnådd enighet om ny jordbruks-

avtale. Sluttprotokoll fra forhandlingene følger som trykt vedlegg. Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag har meddelt at organisasjonenes styrer har godkjent avtalen. Avtaleteksten følger som uttrykt vedlegg til proposisjonen.

1.2 Utviklingen i primærproduksjonen

Proposisjonen belyser utviklingen i jordbruket i forhold til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp. Det vil ikke være mulig å avlese virkningene av den løpende politikken i utviklingen fra år til år, og virkningene av betydelige endringer i virkemiddelbruken vil først vise seg over tid. Videre vil det i de fleste sammenhenger ikke være mulig å vurdere utviklingen i relasjon til enkeltvirkemidler, men i forhold til den helhetlige virkemiddelbruken. Ved vurdering av tallmateriale må dette taes hensyn til.

For perioden 2000-2004 er totalt jordbruksareal i drift estimert til å ha blitt redusert med 0,7 pst., etter at vi har hatt en økning på 4,8 pst. i perioden 1989-2000.

Jordbruket sto for 3,5 pst. av samlet sysselsetting i 2004. På 90-tallet var den gjennomsnittlige nedgangen i sysselsettingen i jordbruket på 2,1 pst. pr. år. For perioden 2002-2005 er den gjennomsnittlige årlige prosentvise nedgangen anslått til 3,3 pst. pr. år.

Fra 1999 til 2004 ble antall jordbruksbedrifter redusert med 20 pst. og en stadig større andel disponerer mer enn 200 dekar dyrket jord. Fra og med 1999 har det også vært en reduksjon i antallet jordbruksbedrifter mellom 200 og 300 dekar. Gjennomsnittlig antall dekar per jordbruksbedrift på landsbasis har økt fra 100 dekar i 1989 til 186 dekar i 2004.

Antall jordbruksbedrifter med melkeproduksjon er redusert med 26 pst. i perioden 1999 til 2004, og utgjorde i 2004 16 600 bedrifter. I samme periode er antallet samdrifter i melkeproduksjonen mer enn doblet. Antall etablerte samdrifter var ved utgangen av 2004 1 236 mot 432 i 1999.

Det har gjennomgående vært en sterk strukturutvikling i alle produksjoner de senere årene. Gjennomsnittlig antall verpehøner per bruk har økt fra omtrent 780 til 1 250 i samme periode. I 2004 var gjennomsnittlig besetningsstørrelse 43 for jordbruksbedrifter med purker, og har dermed økt med 32 pst. siden 1999. Gjennomsnittlig antall melkekyr per bruk økte fra 13,8 i 1999 til 16,4 i 2004.

Den relative fordelingen av antall jordbruksbedrifter med ulike produksjoner mellom regioner har holdt seg forholdsvis stabil siden 1989. For korn har det vært en forskyvning fra Østlandet til Trøndelag. Også innen sau- og svineproduksjon har Østlandet hatt en sterkere reduksjon i antall driftsenheter enn landet for øvrig, mens Østlandet har fått en betydelig økt andel av grønnsaksproduksjonen. Ifølge Budsjettmemnda for jordbruket synes Vestlandet å ha svakest produksjonsutvikling for mange produksjoner.

Overproduksjonstapene har vært små de siste årene, men er beregnet å øke for 2004 og 2005.

Landbruks- og matdepartementet har en rekke virkemidler for å bidra til næringsutvikling i landbruket. Noen forvaltes på sentralt nivå, andre fylkesvis eller lokalt i kommunene. Noen av ordningene vedtas i forbindelse med jordbruksforhandlingene, andre ikke. Proposisjonen gir en oversikt over ordninger som skal bidra til næringsutvikling i jord- og skogbruk. I tillegg kommer bevilgning til rentestøtte i 2004 med en låneramme på 700 mill. kroner.

Andelen kvinnelige brukere økte fra 1979 til 2001, men er blitt noe redusert de tre siste årene. Denne utviklingen gjelder i alle fylker bortsett fra i Rogaland og Nord-Trøndelag. Menn utgjør 88 pst. av personlige brukere, mens kvinner kun utgjør 12 pst., en endring fra hhv. 93 pst. og 7 pst. i 1979. Størst andel kvinner finner vi på mindre bruk. Når det gjelder fordeling mellom driftsformer, er det størst andel kvinner blant bønder med sau. Innen økologisk produksjon, er kvinneandelen på 17 pst. blant de som driver slike jordbruksbedrifter (mens kvinner bare utgjør 12 pst. blant brukere generelt). Generelt er lang utdanning vanligere blant kvinner enn blant menn som eier eller driver gårdsbruk, og lang utdanning er vanligere jo større gården er for begge kjønn.

I løpet av 2003 og 2004 har alle fylker arbeidet fram sine forslag til regionalt miljøprogram for sitt fylke, og alle programmene er blitt godkjent av Statens landbruksforvaltning. Arbeidet med de regionale programmene har vært en bred prosess i fylkene der næringsorganisasjonene og miljøvernmyndighetene har deltatt. I tillegg har kommunene og interesseorganisasjoner blitt hørt på ulike måter i prosessen.

Departementet er godt fornøyd med det arbeidet som er gjort i fylkene. Midlene er prioritert til ordninger som fremmer kulturlandskapet og reduserer forurensningen fra landbruket. I områder med stølsdrift har setrene blitt særlig prioritert i de regionale ordningene. Det er likevel rom for mer bruk av konkrete miljødata

i arbeidet framover. Det vil gjøre virkemidlene mer målrettet for å løse miljøutfordringene.

Jorderosjon er den utfordringen som flest fylker har nevnt. Når det gjelder kulturlandskap, pekes det først og fremst på utfordringer vedrørende kulturminner/miljø.

Økologisk landbruk

Utviklingen av det økologiske landbruket går i riktig retning, men veksten går noe saktere enn ønsket. Dette gjelder både på areal og markedssiden. Det er imidlertid fremdeles på markedssiden utfordringene er størst. Ved utgangen av 2004 var knapt 4 pst. av det totale jordbruksarealet økologisk eller er under omlegging. Dette er en vekst på 11 pst. (41 600 daa). Antall økologiske driftsenheter har økt med 18 enheter til 2484. Veksten går noe langsomt sett i forhold til målsettingen om 10 pst. økologisk jordbruksareal innen 2010. De økologiske arealene må framover økes med 124 000 daa årlig dersom målsettingen skal nås. Fortsetter veksten i samme tempo som i dag (11 pst. årlig), vil målet nås i 2013. Det har vært vekst innenfor alle produksjoner.

De siste fire årene har mengden innveid økologisk melk økt med knapt 64 pst. mens mengden anvendt melk kun har økt med 2,9 pst. Fra februar 2005 ble TINEs kefir produsert av økologisk melk. Det forventes at mengde anvendt økologisk melk vil fordoble seg som en konsekvens av dette.

Også på kjøttiden har økningen i tilførselen av økologisk kjøtt de siste fire år økt vesentlig (67 pst.) mens anvendt mengde kun har økt i svært begrenset grad. I 2004 ble en tiendedel av det økologiske kjøttet solgt videre som økologisk, mot 14 pst. i 2003.

Det har i 2004 oppstått en overskuddssituasjon når det gjelder økologisk førkorn.

Høsten 2004 ble det opprettet en ny ordning med støtte til helkjedeavtaler, der produsenter, foredlingsledd og butikkjeder samarbeider for å bedre tilbudet av økologiske produkter. Det er per april 2005 inngått 11 helkjedeavtaler. Avtalene omfatter alle sentrale produksjonstyper og de fleste store markedsaktørene deltar. Avtalene går over tre år og omfatter konkrete målsettinger for omsetningsøkning.

Kostnads- og inntektsutviklingen

På kostnadssiden er det i hovedsak kraftfôrkostnadene og i noen grad kapitalkostnadene som er direkte påvirket av jordbruksoppjøret.

Figur 3.1 i proposisjonen viser vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk etter normaliserte regnskaper i Totalkalkylen. Totalkalkylen gjøres opp før skatt. Fra og med inntektsåret 2000 ble det innført et skattefradrag for jordbruket, og dette kommer ikke inn i Budsjettmemndas beregninger. Jordbruksfradraget ble utvidet i 2002 til et inntektsavhengig fradrag. Inntektsvirkningen av jordbruksfradraget er lagt til i figur 3.1 under og tabell 3.11 i proposisjonen.

Figur 3.1 Antall bruk i drift, årsverk og inntekt i jordbruket i perioden 1996-2005.

Budsjettnemndas Referansebruksberegninger viser at det er stor variasjon mellom produksjonene i utvikling fra 2003 til 2005. Dette er først og fremst en følge av endring i markedsbalansen. Inntektsutviklingen varierer mellom en reduksjon på 52,4 pst. til en økning på 1,4 pst. fra 2003-2005. Det er særlig brukene med svin og med egg som har de største tapene, mens det er en svak økning for geitmelkprodusenter og for større melke- og storfeprodusenter.

Netto overføringer i faste kroner var høyest i første halvdel av 1980-årene og er redusert fram til 1997. Budsjettoverføringene økte i perioden 1998-2000 når det er tatt hensyn til inntektsfradraget i jordbruksinntekt. Siden 2000 er overføringene redusert noe hvert år. Tall fra OECD viser at Norge sammen med Sveits, Korea, Japan og Island har den mest omfattende jordbruksstøtten blant OECD-landene.

Støttenivået i Norge målt ved PSE (Producer Support Estimate)-prosenten har endret seg lite de siste ti årene og var i 2003 på 72 pst. Dette innebærer at næringsstøtten overstiger samlet vederlag til arbeid og egenkapital. PSE-prosenten i gjennomsnitt for OECD var 32 pst. i 2003. Endringer i PSE-prosenten kan skyldes både endringer i det interne støttenivået og også valutakurser, men særlig vil endringer i verdensmarkedspriser ha stor betydning.

1.3 Utviklingen i foredlings- og omsetningsledd

Foredling og omsetning av jordbruksvarer ligger i hovedsak utenfor jordbruksavtalens virkeområde. Markedsordninger og handelspolitiske rammebetingelser har stor betydning for næringsmiddelindustri og omsetning, og landbrukspolitikken må ha fokus på alle ledd i kjeden fra jord til bord. Foredlings- og omsetningsleddene er viktige både for sysselsetting og verdi-

skapning og for inntektsmulighetene i jordbruket. Regjeringen ønsker reell konkurranse i verdikjeden for å opprettholde produksjon og verdiskaping i Norge.

Store deler av næringsmiddelindustrien er basert på norsk råstoff, samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Hensynet til næringsmiddelindustriens utviklingsmuligheter, til forbrukerinteressene og til jordbrukets avsetningsgrunnlag gjør det viktig at industriens konkurranseevne styrkes.

Blant annet i et grensehandelsperspektiv har relativ utvikling i matprisene i Norge i forhold til nabolandene betydning. I perioden august 2001 til og med mars 2005 har matvareprisene i Norge steget 5,4 prosentpoeng mer enn i Danmark og 6,4 prosentpoeng mer enn i Sverige. Økningen har vært sterkere i Norge på de fleste varegruppene, med unntak av bl.a. frukt. Endringer i kronekursen har redusert de økonomiske insentivene for grensehandel.

Ifølge SSBs forbruksundersøkelse for 2001-2003 var andelen utgifter som gikk til mat i en gjennomsnittshusholdning 10,3 pst. (11,5 pst. inkl. alkoholfrie drikkevarer). Etter en lengre periode med stadig synkende andel, viste undersøkelsen for 2001-2003 en økning på 0,2 prosentpoeng.

Industri og konkurranseforhold

Den norske næringsmiddelindustrien blir i økende grad utsatt for internasjonal konkurranse gjennom import. Spesielt utsatt er bearbeidede landbruksprodukter som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK). Verdien av RÅK-importen har økt jevnt de siste årene fra 2,6 mrd. kroner i 1995 til 4,9 mrd. kroner i 2004. Omsetningstall fra varehandelen viser videre en jevnt økende markedsandel for bearbei-

dede landbruksvarer. Verdien av produksjonen av RÅK-varer i norsk næringsmiddelindustri er nå årlig anslått til 13,7 mrd. kroner (ekskl. øl og mineralvann).

For norsk næringsmiddelindustri er det en utfordring å beholde/øke sin markedsandel innenfor dette voksende markedet. Dette vil også være svært viktig for underleverandørene til RÅK-industrien, både primærprodusenter og foredlingsindustri. Om lag 13 pst. av norsk melkeproduksjon går til RÅK-industrien. Det er beregnet at denne RÅK-industrien gir avsetning fra 5 300 årsverk i primærjordbruket og 2 000 årsverk i foredlingsindustrien i landbruket.

For mange RÅK-bedrifter er innenlands eller utenlands lokalisering en løpende vurdering. For å opprettholde en konkurransedyktig næringsmiddelindustri må det gjennom prisutviklingen innenlands og målrettede virkemidler legges til rette for å sikre industrien konkurransedyktige rammevilkår.

Landbruks- og matdepartementet la i januar 2005 frem en ny strategi for næringsutvikling "Landbruk mer enn landbruk". Strategien omfatter områdene mat, tre, bioenergi og reiseliv og opplevelsesproduksjon. Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon skal videreutvikles slik at det blir ett av flere virkemidler for å gjennomføre denne nye strategien.

1.4 Importvernet og internasjonale forhold **WTO-forhandlingene**

Når det gjelder markedsadgang, fastslås det at de høyeste bundne tollsatsene skal reduseres mest gjennom en lagdelt formel. For sensitive produkter gis det muligheter til lavere tollreduksjoner, men det skal gis kvoteøkninger for alle slike produkter. Prinsippet om vesentlig forbedring av markedsadgangen vil gjelde for alle produkter, inkludert de sensitive. Det skal forhandles videre om den spesielle sikkerhetsmekanismen for jordbruksprodukter.

For internstøtte legges det opp til en reduksjon i summen av all handelsvridende støtte. Landene med den høyeste støtten skal redusere mest. Hvor stor den samlede reduksjonen blir, skal det forhandles om. Man er imidlertid enige om at den samlede støtten skal reduseres med 20 pst. det første året avtalen gjelder for. I tillegg skal det etableres forpliktelser for hver av støttetypene som inngår i total handelsvridende støtte.

Rammeverket inneholder også en enighet om å avskaffe alle former for eksportsubsidier på landbruksvarer.

Det er en målsetting å komme fram til tallfestede forpliktelser innen WTOs neste ministerkonferanse som finner sted i Hong Kong i desember 2005. For Norge er samarbeidet i G10-gruppen svært viktig. G10 har utarbeidet felles posisjoner på de fleste områdene innenfor rammeverket som gjelder landbruk.

Forholdet til EU/EUs landbrukspolitikk

Landbrukspolitikken er ikke en del av EØS-avtalen, men utviklingen av EUs landbrukspolitikk har likevel betydning for norsk landbruk og næringsmid-

delindustri på flere områder. Prisutviklingen på landbruksproduktene i EU påvirker omfanget av grensehandelen og konkurransekraften til i første rekke RÅK-industrien, som er konkurranseutsatt både på hjemmemarkedet og eksportmarkedet. Utformingen av EUs landbrukspolitikk har også betydning for graden av sammenfall i interesser mellom EU og Norge i internasjonale prosesser som WTO-forhandlingene.

I forbindelse med midtveisevalueringen av Agenda 2000 (Mid Term Review) ble det i juni 2003 vedtatt nye, større endringer i EUs landbrukspolitikk. Reformen ble innført fra 2005 og det ble introdusert en ny produksjonsuavhengig støtte per bruk.

1.5 Hovedtrekk i avtalen

Grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) dokumenterer en svakere inntektsutvikling enn i materialet som lå til grunn for avtalen i 2004. Reviderte arbeidsforbrukstall fra Statistisk sentralbyrå har i år gitt grunnlag for lavere prognosert økning i arbeidsproduktiviteten enn lagt til grunn de siste årene. Arbeidsproduktiviteten øker likevel sterkere enn foregående tiår. Høyere gjeldsvolum understreker betydningen av en politikk som bidrar til lav rente. Videre dokumenterer grunnlagsmaterialet betydningen av at råvaremarkedene er i balanse. Overproduksjonssituasjonen som igjen har oppstått i flere sektorer, gir både store samfunnsøkonomiske tap og store foretaksøkonomiske tap for de næringsdrivende.

Jordbruket skal fortsatt være i stand til å produsere fellesgodene samfunnet etterspør. Det er hovedbegrunnelsen for overføringsnivået. Regjeringen mener effektivisering må kombineres med ny næringsutvikling for at målet om levende og aktive bygdesamfunn skal kunne realiseres framover.

Budsjettnemndas materiale viser at arealbruken er stabil, eller svakt synkende, etter en periode med økning, særlig i eng og beitearealer. Produksjonsvolumene er stabile eller svakt økende, og det er en viss reduksjon i kostnadsvolumene, ekskl. renter. Etter revisjon av arbeidsforbruksserien etter 2000, viser BFJs tall fortsatt at antall årsverk reduseres prosentvis noe mer enn tidligere. Fortsatte strukturelle forbedringer er nødvendig for å redusere småskalalempene og legge til rette for konkurransedyktige råvarepriser som, sammen med andre målrettede virkemidler, legger grunnlag for en konkurransedyktig næringsmiddelindustri. Forbedringer i kostnadsutviklingen i omsetningsorganisasjonene og i de videre omsetningsledd har også stor betydning både for industriens konkurransekraft og for utbetalingsprisene til råvareprodusentene.

Skatt er ikke forhandlingsgjenstand i jordbruksoppgjøret. Innføringen av jordbruksfradraget i 2000, og gradvis utvidelse til 2003, har imidlertid vært lagt til grunn for to jordbruksavtaler, som en betydelig del av rammene. Utnyttingsgraden av fradraget har vært stabil de siste årene og det ligger et betydelig inntektspotensial i å øke utnyttingsgraden av fradraget.

Rammen

Som grunnlag for rammen har avtalepartene lagt til grunn prognoser og vurderinger som vist i tabell 6.2 under.

Tabell 6.2 Oppbygging av økonomisk ramme.

	Grunnlag 2005	Volum %	Pris, % e.l. % p.a.	Sum endring Mill. kr
1. Driftskostnader	12 900	-0,5 pst.	2,1 pst.	205
2. Kapitalslit og leasing	5 700	1,8 pst.	1,8 pst.	207
3. Realrentekostnader	29 000		-0,4 pst.	-116
4 Arbeid	9 350	-4,2 pst.	3,25 pst.	-100
A. SUM endring, teknisk framskrivning				200
B. Nivåheving				250
C. SUM ramme A + B				450

Utslaget av rammen utgjør vel 7 000 kroner pr. årsverk på årsbasis. Det tilsvarer en inntektsvekst på om lag 5 pst. pr. årsverk. Forbedret markedsbalanse vil kunne gi ytterligere inntektsvekst i en del produksjoner.

I tillegg disponeres 13,9 mill. kroner av ledige midler. Videre utgjør forskjellen mellom styringspris (3,77 kr/1) og målpris (3,79 kr/1) i inneværende avtale for melk, en varig inntektseffekt på knapt 31 mill. kroner, med virkning fra 1. juli 2005. Totalt fordeles dermed 495 mill. kroner.

Avtalepartene har lagt vekt på at næringsmiddelindustriens konkurransevne ikke skal svekkes som følge av avtalen. Bevilgningen til prisnedskrivning til RÅK-industrien skal ta hensyn til svingninger i volumer, internasjonale råvarepriser og valutakurser. Med grunnlag i økte verdensmarkedspriser har partene lagt til grunn at bevilgningen til prisnedskrivning (post 70.12) økes med 6 mill. kroner. Bevilgningen gir rom for en viss utvidelse av vareomfanget, tar hensyn til økte målpriser og tilpasning av satser innenfor ordningen.

Matkorntilskuddet legges fra 2006 om til et fast tilskudd pr. kg innenfor den fastsatte bevilgning. Dette vil øke forutsigbarheten for industrien. Statens landbruksforvaltning skal følge opp med prisovervåking i hele verdikjeden.

Det har vært overskudd av norsk matkorn to år på rad og sektoren møter i økende grad markedsoverskudd som en problemstilling. Regjeringen mener prisforskjellen mellom matkorn og førkorn bør reduseres over noen år. Målprisene på matkorn reduseres med 7 øre pr. kg og førkorn med 2 øre pr. kg.

En ny WTO-avtale vil, slik de ulike forslag nå ligger, kunne få stor betydning for utformingen av landbrukspolitikken framover. Det vil kunne gjelde både tilskuddsordningene i nivå og innretning og markedsordningene. Regjeringen mener gradvise tilpasninger i tide vil være et viktig bidrag til at det norske landbruket i fremtiden skal kunne oppfylle sine samfunnsoppgaver. AMS (gul støtte) iht. WTO-avtalen vil øke med i underkant av 200 mill. kroner som følge av endringene i målpriser og tilskudd. Avvikling av målpris og markedsregulering for kylling vil imidlertid redusere Nor-

ges AMS med om lag 800 mill. kroner. Blå støtte endres minimalt.

Fra og med 2005 er de regionale miljøprogram godkjent og etablert i alle fylker. I avtalen er rammen for regionale miljøprogram satt til 340 mill. kroner.

Det er stor aktivitet lokalt og SMIL-ordningen er meget viktig for å løse lokalt prioriterte tiltak. Rammen for kommunale midler forutsettes utvidet fra 115 mill. kroner til 130 mill. kroner for 2006.

Innvilgningsrammen til LUF opprettholdes på om lag samme nivå i 2006. Av hensyn til kapitalsituasjonen i fondet er bevilgningen økt med 105 mill. kroner. I tillegg tilføres fondet 10,5 mill. kroner av ledige midler. Det settes av midler til et prosjekt for næringsutvikling i forbindelse med setring og etableres en ordning med risikolån.

Det er de siste årene gjennomført flere tiltak for å øke handlingsrommet for produsentene. Disse tiltakene vil ha effekt i flere år framover. Maksimal kumelkkvote for andre foretak enn samdrifter økes fra 375 000 til 400 000 liter. Tilsvarende økes maksimal geitmelkkvote fra 187 500 til 200 000 liter. Avstandsgrensen for samdrifter i melkeproduksjonen økes fra 12 til 17 km.

Fordelingsprofilen er basert på prinsippene fra Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Sem-erklæringen. Det er noe mindre kanalisering av midler mot bruk der produksjonen har stor betydning for inntekt og sysselsetting enn det som har vært tilfellet de siste årene. Den geografiske differensieringen opprettholdes. Det vil være viktig å ha oppmerksomhet på utviklingen i den distriktstvisse produksjonsfordeling og arealbruk framover, spesielt utviklingen på Vestlandet og i fjell- og dalbygdene.

Andre hovedpunkter

Partene understreker i sluttprotokollen markedsreguleringssystemenes betydning i gjennomføringen av landbrukspolitikken, bl.a. for å bidra til stabile priser og markedstilgang for større og mindre produsenter over hele landet. Etter en helhetsvurdering, bl.a. med grunnlag i begrensede reguleringsmuligheter, økende vertikal integrering, lavt antall produsenter, kort produksjonssyklus m.v. tas fjørfekjøtt ut av reguleringsystemet når det gjelder avsetningstiltak. Fellesfinansi-

erte faglige tiltak opprettholdes. Priors rolle som markedsregulator avvikles. Målprisen erstattes med en referansepris som grunnlag for den videre administrering av tollvernet. Endringen gjennomføres fra 1. januar 2007 for å gi aktørene tilstrekkelig tid til gjennomføringen. Markedsreguleringen for egg opprettholdes.

Storfekjøttproduksjonen prioriteres innenfor rammen for å bidra til at norsk produksjon over tid i økende grad skal kunne dekke etterspørselen, slik flertallet i næringskomiteen bemerket ved behandlingen av fjorårets avtale. Det er også viktig mhp. bruk av grasarealene, kulturlandskap og beiting.

Satsingen på økologisk jordbruk videreføres innenfor et samlet bevilgningsnivå på om lag 126 mill. kroner. Omlagt areal er nå knapt 4 pst. av totalarealet, men resultatrapporteringen viser at utviklingen på markedssiden fortsatt ikke er tilfredsstillende.

Avtalepartene er enige om at det nedsettes en arbeidsgruppe som får i oppgave å vurdere alle sider ved en samordning av KSL og Godt Norsk. Det vurderes samtidig om kvalitetssystemene skal ses i sammen-

heng med kompetansehevede tiltak og kompetansekrav. Mandat og sammensetning av arbeidsgruppa avklares nærmere mellom avtalepartene.

Virkemiddelbruken i melkesektoren

Ved etablering av samdrift er det i dag krav om sammenhengende melkeleveranse i 24 måneder før etablering. Det er ønskelig å øke fleksibiliteten i kvoteordningen. Partene er derfor enige om å åpne for at foretak som har hatt sammenhengende leveranse i 24 måneder, kan en ha et opphold i melkeproduksjonen på inntil 12 måneder før etablering av samdrift.

I utredningen fra den partssammensatte arbeidsgruppen om aktivitetskrav for medlemmer av samdrifter i melkeproduksjonen heter det at: "Ut fra en samlet vurdering av de hensyn som lå til grunn for aktivitetskravet, manglende kontrollerbarhet og senere endringer i forutsetningen, anbefaler arbeidsgruppa ikke at et aktivitetskrav reetableres." Partene sluttet seg til denne konklusjonen.

Utslag på referansebrukene

Budsjettmemnda for jordbrukets sekretariat har beregnet utslaget av avtalen på referansebrukene, som er basert på NILFs driftsgranskinger:

Tabell 6.6 Beregnet isolert utslag på referansebrukene av pris- og tilskuddsendringer. Kroner pr. årsverk.

	Før oppgjør 2005 ekskl. skatt	Før oppgjør 2005 Inkl. skatt ¹	Årsutslag av avtalen ²
1 Melk og storfeslakt, 16 årskyr	155 900	169 900	9 100
2 Korn, 294 dekar korn	154 200	189 000	4 400
3 Sau, 110 vinterføra sauer	81 900	97 400	5 300
4 Melkeproduksjon geit, 78 årsgeiter	165 700	182 200	6 900
5 Svin og korn	100 800	116 300	1 100
6 Egg og korn	184 700	202 100	4 600
7 Poteter og korn	207 100	224 500	9 700
8 Storfeslakt/ammeku	71 400	89 600	15 200
9 Frukt/bær og sau/geit	146 800	163 400	5 500
10 Melk og storfe, <15 årskyr (12 årskyr)	132 800	148 100	7 400
11 Melk og storfe, >15 årskyr (20 årskyr)	171 500	184 400	10 200
12 40 største melkebruk (28 årskyr)	183 300	194 700	11 400
13 Melk og storfe, 20 årskyr Østlandet flatbygder	149 000	161 700	9 800
14 Melk og storfe, 15 årskyr Østlandet andre	140 200	154 000	7 400
15 Melk og storfe, 25 årskyr Jæren	184 300	196 900	11 600
16 Melk og storfe, 15 årskyr Agder/Rogaland	131 600	146 900	10 100
17 Melk og storfe, 15 årskyr Vestlandet	143 600	159 100	9 300
18 Melk og storfe, 16 årskyr Trøndelag	168 600	182 300	8 500
19 Melk og storfe, 15 årskyr Nord-Norge	177 200	190 800	9 100
20 Korn. < 400 dekar korn (224 daa) Østlandet	87 300	121 900	2 900
21 Korn. > 400 dekar korn (512 daa) Østlandet	230 200	259 900	3 400
22 Korn og korn/svin, 264 daa + 16 avlssvin	155 500	180 200	2 000
23 Sau. 88 vinterføra sauer	49 900	62 700	5 600
24 Sau. 122 vinterføra sauer	113 400	130 700	5 800
25 25 største sauebruk. 171 vinterføra sauer	120 600	136 700	5 500

1) Inkl. inntektsverdien før skatt av jordbruksfradraget, beregnet av Budsjettmemnda for jordbruket.

2) Bare bruttoutslag av foreslåtte pris- og tilskuddsendringer, ikke prognose på utviklingen fra året før.

2. KOMITEENS MERKNADER

Rammen

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Olav Akselsen, Bendiks H. Arnesen, Grethe Fossli og Aud Gaundal, fra Høyre, Silja Ekeland Bjørkly, Ivar Kristiansen og Michael Momyr, fra Fremskrittspartiet, Øystein Hedstrøm og Lodve Solholm, fra Sosialistisk Venstreparti, Åsa Elvik og Inge Ryan, fra Kristelig Folkeparti, May-Helen Mølvær Grimstad og Einar Steensnæs, og fra Senterpartiet, Odd Roger Enoksen, har merket seg at grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket viser en klart svakere inntektsutvikling for perioden 2002 til 2005 enn det fjorårets avtale la til grunn.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at det skyldes både større kostnadsvekst enn regnet med og overproduksjonssituasjonen som har oppstått.

Videre registrerer flertallet at den årlige reduksjonen i arbeidsforbruket nå ligger på om lag 4 pst. pr. år og at dette er lavere enn regnet med i fjor, men likevel større enn den historiske trenden. Det konstateres i proposisjonen at sviktende inntektsutvikling for jordbruket i forhold til andre grupper i perioden 2002 til 2005 i stor grad kan tilskrives overproduksjonen og at avtalen ikke har vært til hinder for en inntektsutvikling som for andre grupper.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil vise til at dersom jordbruket skulle oppnådd en inntektsutvikling på linje med andre grupper gjennom de inngåtte avtaler, ville dette krevd en langt sterkere bruksavgang enn det som har vært tilfellet, og derved også enda sterkere strukturutvikling. Dette flertallet vil videre peke på at konsekvensen av hevingen av konsesjonsgrensene for kraftfyrkrevende produksjoner har vært overproduksjon, fallende priser og svekket lønnsomhet.

Dette flertallet vil hevde at de inngåtte avtaler for perioden 2002-2005 ikke kunne bidrag til en inntektsutvikling på linje med andre grupper uten at dette ville fått store konsekvenser i forhold til vedtatte mål i landbrukspolitikken, blant annet i forhold til struktur.

Dette flertallet viser til at det ble advart mot å heve konsesjonsgrensene for svineproduksjon, med den begrunnelse at det kunne føre til overproduksjon og lavere lønnsomhet. Dette flertallet vil også minne om at endringene ble gjennomført mot næringsorganisasjonenes anbefaling, og at Regjeringen derfor må bære en vesentlig del av ansvaret for overproduksjonen.

Et tredje flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at det på dette grunnlag

foreligger en framforhandlet avtale mellom staten og begge jordbruksorganisasjonene, med en ramme på 450 mill. kroner. Avtalen innebærer bl.a. at målprisene økes tilsvarende 260 mill. kroner, og at bevilgningene over kapittel 1150 økes med 190 mill. kroner i 2006. Dette flertallet konstaterer at partene er enige om at dette legger grunnlag for en inntektsøkning i jordbruket på vel 7 000 kroner pr. årsverk, eller vel 5 pst. Partene konstaterer i sluttprotokollen at jordbruket med dette får beholde en vesentlig del av produktivitetstjenesten. Dette flertallet ser positivt på at en vesentlig del av produktivitetstjenesten beholdes som et bidrag til en videreutvikling av sektoren, og har merket seg at avtalepartnerne i sluttprotokollen tabell 1 pkt. B ikke har kvantifisert omfanget av produktivitetstjenesten i forhold til nivåhevingen totalt for landbrukssektoren.

Et fjerde flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener det er viktig at avtalepartene setter hensynet til balanserte råvaremarkeder høyt i fastsetting av målpriser og utforming av øvrige virkemidler. Dette flertallet viser videre til at inntektsutviklingen i jordbruket i stor grad påvirkes av forhold utenfor forhandlingene. Bl.a. er renta nå på et historisk lavt nivå. Det er viktig at arbeidet med kostnadsreduksjoner fortsetter, slik at også jordbruket kan tåle en mulig fremtidig renteøkning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til sine hovedprioriteringer for landbruket i statsbudsjett for 2005.

Flertallet vil understreke betydningen av at vi har et livskraftig landbruk, i størst mulig grad basert på bruk av lokale ressurser og med et særlig fokus på hensynet til å sikre trygg mat med helse- og miljøvennlige produksjonsmetoder. Flertallet ønsker å gi dem som velger landbruk som levevei, muligheter til å hente en inntekt som står i samsvar med arbeidsinnsatsen på bruket og det samfunnsansvar landbruket er pålagt. Flertallet ønsker en variert bruksstruktur, for å ivareta både næringa og bygdekulturen, og er derfor bekymret for de store strukturendringene de senere årene. Statistiske opplysninger viser da også at nedgangen i sysselsetting i jordbruket har akselerert de siste årene.

Flertallet vil understreke at en variert bruksstruktur av et visst omfang er en nødvendig forutsetning for å oppfylle målet om å bevare hovedtrekkene i bosettingsmønsteret. Det vil være vanskelig å oppfylle dette målet dersom utviklingen i retning bruksnedlegging ikke bremses. Det forutsetter igjen en landbrukspolitikk som ivaretar varierte brukstyper og bidrar til produksjon i alle deler av landet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til partiets generelle merknader.

Næringsmiddelindustrien

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, har merket seg at også årets jordbruksavtale er inngått med en økning i målprisene. Av proposisjonen framgår det likevel at partene mener næringsmiddelindustriens konkurransevilkår ikke blir svekket som følge av avtalen. Det er likevel lagt vekt på å sikre konkurransevilkårene for næringsmiddelindustrien, spesielt gjennom tilpasning av bevilgningen til prisnedskrivning til den konkurranseutsatte RÅK-industrien, omleggingen av matkorntilskuddet og reduksjonen i målprisen på matkorn.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener det over tid bør legges opp til en politikk som gir større forutsigbarhet slik at forskjellene i råvarekostnader til andre land ikke økes. Det bør derfor søkes løsninger som gir mer robuste rammevilkår for industrien, spesielt den konkurranseutsatte RÅK-industrien. Bl.a. ut fra hensynet til forutsigbarhet for melindustrien og bakevarebransjen bør forskjellen i råvarekostnader for matkorn- og førkornprisene gradvis reduseres.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at en betydelig økning av målprisene er en konsekvens av årets avtale. Disse medlemmer mener dette vil bidra til svekket konkurranseevne for næringsmiddelindustrien.

Disse medlemmer vil peke på at utviklingen er bekymringsfull fordi råvarepriskjellene til Europa øker. EUs øst-utvidelse kan bety et enda lavere prisnivå for europeiske landbruksprodukter. Disse medlemmer viser til NILF-rapporten "Mat og industri 2005" med eksempler på hvordan råvarepriskjellene mot EU øker. Disse medlemmer mener denne utviklingen må snus, blant annet ved at norske råvarepriser reduseres. Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets særmerknader som viser hvordan det er mulig å starte en tilpasning av jordbruket som gir grunnlag for en sterkere næringsmiddelindustri og en volumproduksjon som står seg bedre i den internasjonale konkurransen.

Internasjonale forhold

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil understreke at hensynet til internasjonale forhold, herunder WTO, men også økende konkurranse og import generelt, i økende grad legger føringer for utformingen av den norske landbrukspolitikken.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at utformingen av virkemidlene i økende grad må legge disse premissene til grunn og kombinere en avveining mellom prisendringer og produksjonsuavhengige virkemidler med tiltak som bedrer konkurransekraften og ikke gjøre gjennomføring av landbrukspolitikken unødvendig kostnadskreven. Tilpasningene

må gjøres gradvis og, så langt som mulig, gi nødvendig forutsigbarhet for næringsutøverne og bransjen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, understreker at det fortsatt vil være en betydelig nasjonal handlefrihet i landbrukspolitikken også etter en ny WTO-avtale. Flertallet vil understreke at en innenfor denne handlefriheten må prioritere virkemiddel som gir et miljøvennlig og mangfoldig landbruk som kan gi bosetting i hele landet.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at et mangfoldig land krever en mangfoldig landbrukspolitikk. Det foreligger forslag om en sterkere liberalisering av handelen med mat i WTO. Dette flertallet mener det er viktig at Norge tar klare posisjoner og skaffer seg gode allianser for å sikre alle lands rett til egen matproduksjon i det internasjonale regelverket for handel med mat. Gjennom en aktiv bruk av de landbrukspolitiske virkemidlene vil dette flertallet utnytte det handlingsrommet dagens og eventuelle nye handelsavtaler gir for å sikre et variert norsk landbruk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at det høyst sannsynlig vil bli et redusert importvern i kjølvannet av den internasjonale utviklingen via EØS-prosessen og/eller gjennom WTO. Disse medlemmer vil derfor hevde at det er et sterkt behov for å legge om landbrukspolitikken slik at de selvstendig næringsdrivende i matvareproduksjonsbransjen kan utvikle tilstrekkelig konkurranedyktighet før tollvernet faller. Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets særmerknader som beskriver hvordan en utvikling av en robust produksjon kan finne sted.

Miljø og økologisk jordbruk

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, konstaterer at miljøarbeidet og utvikling av det økologiske jordbruket videreføres om lag på samme nivå. Flertallet ser positivt på arbeidet med miljøprogram i alle fylker og den målrettingen og det økte regionale engasjementet og beslutningsmuligheten denne omleggingen innebærer. Flertallet mener de kommunale virkemidlene er viktige både for å løse lokalt prioriterte tiltak, og for å skape engasjement og økt kompetanse rundt landbruks-, miljø- og næringsutviklingsspørsmål sentralt. Det er derfor viktig at det stilles tilstrekkelig med midler til disposisjon sammen med den delegerte myndigheten.

Flertallet finner det ikke tilfredsstillende at en så liten andel av de økologisk produserte jordbruksvarene omsettes til forbrukerne som økologisk merkede varer. Det er derfor nødvendig, slik avtalen legger til grunn, at det prioriteres tiltak som kan bedre denne situasjonen. Flertallet er enig i at opplysningskontorene bør utarbeide og gjennomføre generisk markedsinformasjon om økologisk produksjon. Dersom målet om 10

pst. økologisk drevet jordbruksareal skal nås, forutsetter det en bedre markedsutvikling, slik at markedet for slike produkter kan betjenes bedre og produsentene kan få del i den eventuelle merpris slik produksjon kan gi.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at den vanskelige økonomien i Mattilsynet har ført til at Debio, som utfører matkontroll for Mattilsynet, har fått kuttet sitt tilskudd fra 1. april. Debio er kontroll- og godkjenning-innstans for all økologisk produksjon, foredling og omsetning i Norge. Det reduserte tilskuddet får svært alvorlige konsekvenser for kontrollvirksomheten og for muligheten til å opprettholde det faglig høye nivået i virksomheten. Det vises til brev fra Debio til Mattilsynet datert 27. mai der konsekvensene av de reduserte bevilgningene beskrives. Disse kan oppsummeres slik:

- Lavere kvalitet på inspeksjonene og svekket mulighet for bistand og hjelp med regeltolkninger og kommunikasjon med brukerne
- Kompetanse og nyskaping innen virksomheten svekkes
- Redusert mulighet for informasjon og veiledning overfor brukerne av kontrollordningen
- Mindre bistand overfor distriktskontorene
- Dårligere rapportering til Mattilsynet
- Dramatisk reduksjon i deltakelse i prosjekter som arbeider med økologisk landbruksproduksjon
- Redusert samarbeid med myndighetene og svekket deltakelse i nordiske og internasjonale nettverk
- Intensjonene i EU-forordning 2092/91 med hensyn til uanmeldte inspeksjoner vil ikke bli fulgt.

Disse medlemmer vil understreke at en slik utvikling i kontroll- og godkjenning-innstansen samsvarer dårlig med målsettingen om at 10 pst. av jordbruksarealet skal ha økologisk produksjon innen 2010.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til egne merknader i Innst. S. nr. 167 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener at gjennom satsing på økologisk landbruk kan Norge få et effektivt verktøy for å oppfylle internasjonale forpliktelser i forhold til flere konvensjoner (biologisk mangfold, avrenning av næringsalter mv.). Bønder som driver økologisk, er innovative og markedsorienterte entreprenører som viser vei inn i det nye landbruket med variert produksjon, småskalaforedling og samarbeid i lokalmiljøet. Økologene har også bidratt til revitalisering av landbruksamvirket. Forbrukerpanelene kan bli nyttige verktøy for å få mer forbrukerorientering i landbruket, men panelene bør ikke gis en førende rolle i utviklingen av økologisk landbruk før det er bygd opp kunnskap, holdninger og mål som gir forutsetninger for å medvirke til den nødvendige satsing som trengs i for-

hold til nasjonale og internasjonale utfordringer når det gjelder miljø og marked.

Næringsutvikling

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener infrastrukturtiltak og virkemidler for næringsutvikling er sentrale i utviklingen av jordbruket og for å skape aktivitet i nisjer og alternative næringer i tilknytning til gårdsbruk. Flertallet ser positivt på at også jordbruket nå får en ordning med risikolån som en del av virkemiddelapparatet i den videre utviklingen av sektoren. Flertallet mener næringsutviklingsvirkemidlene bør ha høy prioritet i fordeling av midlene, samtidig som fylkene bør ha betydelig frihet innenfor de nasjonale rammene for å tilpasse aktiviteten best mulig til lokale forhold og utfordringer. Flertallet har merket seg at likviditeten i Landbrukets utviklingsfond nå svekkes vesentlig. Flertallet legger til grunn at departementet og avtalepartene tar ansvar for å tilpasse bevilgningen til fondet til innvilgningsrammene slik at en forsvarlig likviditetsutvikling sikres.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til verdiskapingsprogrammet for landbruket. Dette flertallet mener det fortsatt gjenstår mye arbeid for å få fram de gode ideene og å realisere ideen til et salgbart produkt. Det må satses mer bevisst på fadder- og veiledningstjeneste til nye produsenter. Dette kan gjøres gjennom et aktivt arbeid kanalisert gjennom Innovasjon Norge.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener virkemidler for næringsutvikling i landbruket ikke skal skille seg vesentlig fra tilsvarende virkemidler i andre bransjer og næringer. Disse medlemmer viser til egne merknader om dette i Innst. S. nr. 167 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon.

Strukturpolitikk og markedsregulering

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, tar til etterretning at avtalen innebærer at markedsreguleringen og målprisen for fjørfekjøtt avvikles fra 2007.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet finner dette svært uheldig.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at samtidig understreker partene markedsreguleringssystemenes betydning i gjennomføringen av landbrukspolitikken, ikke minst for å bidra til stabilisering av priser og gi markedstilgang til små og større produsenter, med stor geografisk spredning. Dette flertallet mener reguleringssystemet for råvarer på øvrige sektorer bør utvikles med sikte på at de fortsatt skal ha betydning i markedsbalan-

seringen og i gjennomføring av landbrukspolitikken med sikte på et mangfoldig jordbruk over hele landet.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at markedsreguleringsystemet er en grunnleggende del av virkemiddelbruken i landbrukspolitikken. Dette flertallet viser til protokollen fra forhandlingene der partiene er enige om at markedsreguleringsystemet for sektorene storfe, sau, svin, melk, egg og korn er avgjørende for gjennomføringen av landbrukspolitikken. Dette flertallet understreker betydningen dette har for gjennomføringen av norsk landbrukspolitikk.

Dette flertallet viser til at det bl.a. fra Prior er kommet synspunkter som tilbakeviser begrunnelsene for å fjerne markedsreguleringen for fjørfe. Dette flertallet ber om at en får en gjennomgang av konsekvensene ved å fjerne reguleringen for fjørfe.

Dette flertallet viser til at Regjeringen i årets jordbruksforhandlinger har krevd å fjerne markedsordningene for egg og fjørfe, mens forhandlingsresultatet ble at markedsordningen for fjørfe blir fjernet.

Dette flertallet viser til at et stort flertall i november 2004 avviste et forslag fra Fremskrittspartiet om å fjerne nettopp markedsordningene for egg og fjørfe. I begrunnelsen for avvisningen sa flertallet seg enig med argumentene i brev fra statsråd Sponheim til næringskomiteen av 25. oktober 2004. Her heter det at markedsreguleringen for egg og fjørfe bidrar til "stabilitet og forutsigbarhet i markedet, som gjør det mulig å drive planmessig omsetning av varer, med minst mulig ekstrakostnader".

Markedsreguleringsaktiviteter er av de viktigste tiltak landbrukssamvirket gjennomfører for å oppfylle sitt ansvar knyttet til at jordbruket, uten et offentlig sikkerhetsnett, skal oppnå de priser som er fastsatt ved jordbruksoppkjørene. I samsvar med jordbruksavtalen er det jordbrukets ansvar å dekke kostnadene knyttet til overproduksjon av jordbruksvarer, og kun en mindre del av avsetningstiltakene dekkes i samsvar med dette gjennom overføringer over statsbudsjettet. Statsråden understreket videre i brevet at hensikten med markedsreguleringene er å "bidra til å sikre rammevilkårene for produsentene samt stabile forsyninger til forbrukerne i alle områder til noenlunde ens priser".

Statsråden påpekte også at han mente at det må foretas en helhetlig vurdering av tilskuddsordningene og skjermingsstøtte til norsk landbruk opp mot WTO-regelverket, før man går inn og eventuelt deregulerer enkelte sektorer innen næringen. Dette flertallet registrerer at en slik vurdering ikke foreligger.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er svært viktig å få endret rammevilkårene for at norsk jordbruksproduksjon skal kunne overleve i en situasjon med omfattende internasjonal konkurranse. En modernisering av systemene som blant annet innebærer en avvikling av de foreldede markedsreguleringsordningene, mener disse medlemmer vil legge grunnlaget for likeverdige konkur-

ranseforhold og større effektivitet i jordbruket. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til Fremskrittspartiets merknader i Innst. S. nr. 191 (2004-2005) om å etablere likeverdige konkurranseforhold mellom landbrukssamvirket og andre private aktører i matsektoren.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener det er svært uheldig at markedsordningene og målpriser for fjørfe blir fjernet fra 2007. Et så prinsipielt brudd med det gjeldende landbrukspolitiske system, bør ikke gjennomføres som årlig forhandlingsutspill, men bør diskuteres som del av en bred stortingsbehandling, for eksempel en stortingsmelding om landbrukspolitikken. Markedsreguleringene er på mange måter et fundament i bondens frihet og "faglige rettigheter".

Dette medlem mener det er betenkelig også ut fra et demokratisk synspunkt at Regjeringen benytter forhandlinger med næringsorganisasjonene til å presse igjennom slike endringer som Stortinget med stort flertall nylig har avvist.

For å unngå at staten i framtidige oppgjør skal opptre på samme måte, foreslår dette medlem at eventuelle endringer i markedsreguleringene i framtiden må legges fram for Stortinget, ikke tvinges gjennom i jordbruksforhandlingene.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i framtidige jordbruksforhandlinger ikke foreslå endringer i markedsreguleringene, uten at disse på forhånd har vært behandlet av Stortinget."

Meierisektoren

Komiteen viser til sine respektive merknader i innstillingene til Dokument nr. 8:53 (2004-2005) og til St.meld. nr. 15 (2004-2005) (Konkurranspolitikken).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til at ny markedsordning ble vedtatt av Regjeringen og innført fra 1. januar 2004.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil vise til at Landbruks- og matdepartementet og Moderniseringsdepartementet etter "Tine-saken" i januar/februar 2005 kom fram til et kompromiss for det videre arbeidet i Regjeringen. Punkt tre og fire i dette kompromisset datert 2. mars 2005 lyder:

"3) Konkurransetilsynet foretar i løpet av 2006 en utredning for å kunne evaluere om de endringer i forsyningsplikten som er gjennomført, har gitt en positiv konkurransemessig effekt. Dersom evalueringen viser at forsyningspliktbestemmelsene begrenser muligheten for økt konkurranse, skal det vurderes å endre bestemmelsene i retning av en ytterligere utvidet forsyningsplikt.

4) Landbruks- og matdepartementet og Moderniseringsdepartementet oppnevner i samarbeid et utvalg som innen utløpet av 1. halvår 2006 skal evaluere hvor-

dan det etablerte skillet mellom råvaredelen og industridelen i Tine fungerer."

Disse medlemmer har nylig brakt på det rene at Konkurransetilsynet (KT) allerede har utlyst en utredningskonkurranse og antatt et anbud fra ECON-analyse om en utredning om konkurranseforhold og organisering av meierimarkedene i Norge. Anbudet ble lyst ut 15. februar 2005, altså før Landbruks- og matdepartementet og Moderniseringsdepartementet kom fram til enighet om hva som skulle vurderes. Det mest oppsiktsvekkende er at KT i anbudsdokumentet har samtykket / bedt ECON se på forhold som dreier seg om langt flere forhold enn kun om det regnskapsmessige skillet mellom råvare og industridelen i TINE er godt nok, og evaluering av forsyningsplikten for melk.

Disse medlemmer mener utredningen KT har bedt om, er opptakten til en kamp om organiseringen av hele markedsreguleringen og samvirkeorganiseringsen.

Disse medlemmer viser til at KT er et uavhengig tilsyn under Moderniseringsdepartementet. I tildelingsbrevet til KT fra Moderniseringsdepartementet for i år er det bedt om å holde øye med:

"konkurransetilsynet må sette av ressurser til oppfølging av markedene for melkeprodukter tilpasset reguleringene innenfor markedsordningen for melk, og eventuelle endringer som blir gjennomført innen denne."

I tillegg har de fått vide fullmakter til å kartlegge/ beskrive virkninger av ulike konkurransepolitiske tiltak.

Disse medlemmer mener at det spesielle i denne saken er at KT ber om utredninger på deler av virkemidler som er svært sentrale i gjennomføringen av landbrukspolitikken, og dermed unntatt fra konkurranseloven, jf. § 3, jf. §§ 10 og 11.

For ytterligere å understreke dette vil disse medlemmer vise til det ECON skriver i anbudsdokumentet:

"Man kan tenke seg at ansvaret for markedsreguleringen for rå melk flyttes til en ny aktør - gjerne statlig. Denne institusjonen kan kjøpe og selge rå melk samt reguleringsproduksjon av ferdigvarer. Man kan også tenke seg at råvareomsetningen skjer gjennom en børs å la kraftbørsen Nord Pool. Videre vil en omorganisering av TINE der det foretas en juridisk og eiermessig separasjon av TINE Råvare og TINE Industri samt organisering av bedriftene i aksjeselskap, trolig styrke konkurranse. I tillegg kan regelverksendringer som reduserer tollvernet og øker TINE Råvares forsyningsplikt være konkurransefremmende tiltak."

Ut fra de politiske signaler som er gitt fra statsministeren og landbruksministeren skulle det vært naturlig å avskjære en del av disse vurderingene.

Men konkurransetilsynet har i stedet bedt om en vurdering av om de er gjennomførbare og i samsvar med landbrukspolitiske mål.

Disse medlemmer mener det er svært uheldig for landbrukspolitikken at KT tiltar seg rollen som politisk aktør. Statsråd Sponheim var tidligere i år i et

intervju med avisa Nationen 4. mars 2005 klokkeklar på at:

"Melkeprisen er en del av landbrukspolitikken. Og konkurranseloven sier klart at den ikke går utenpå gjeldende landbrukspolitikk. Det har vært viktig å definere et skarpt skille mellom landbrukspolitikken og konkurransepolitikken. Landbrukspolitikken går til det punktet å oppnå en melkepris i henhold til jordbruksavtalen - og å utjevne denne melkeprisen for ulik anvendelse. Det er også avklart at for å kunne satse på å levere konsummelk i markedet, skal det fortsatt foreligge krav om at alle skal ha egne leverandører."

Disse medlemmer er på dette punktet helt enig med statsråd Sponheim. Det er på bakgrunn av den rolle Konkurransetilsynet tiltar seg, nødvendig å sette klarere grenser for tilsynets virksomhet. Disse medlemmer mener i så måte at det er naturlig at SLF derfor fortsatt bør ha kontrollen med meierisektoren.

Disse medlemmer viser til brev fra landbruks- og matministeren, datert 7. juni 2005, der flere spørsmål fra komiteen i tilknytning til markedsregulering besvares.

Disse medlemmer konstaterer at konsekvensene av å overføre kontrollen med melkesektoren fra Statens Landbruksforvaltning til Konkurransetilsynet ikke synes tilstrekkelig utredet, og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utsette den planlagte overføring av kontroll med melkesektoren til Konkurransetilsynet inntil Stortinget har fått seg forelagt en grundig vurdering av ulike sider ved en slik overføring."

Disse medlemmer vil understreke at en slik vurdering må inkludere både konkurransemessige og landbrukspolitiske hensyn.

Kapitalavkastningskrav

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at det av proposisjonen framgår at det som et konkurransepolitisk virkemiddel legges opp til å innføre et normert egenkapitalavkastningskrav i Tines videreføring av meierivarer fra 1. januar 2006. Kravet vil bli fastsatt i egen forskrift av landbruksmyndighetene. Dette kravet skal bidra til at Tines prissetting i ferdigvaremarkedet blir slik at utfordrere innenfor industriell bearbeiding av meierivarer sikres et rimelig rom til avkastning på investert kapital, og dermed gi grunnlag for etablering og videreutvikling av slik virksomhet.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil understreke at kapitalavkastningskravet bør omfatte alle produkter og produktkategorier.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil peke på at det er et

bredt politisk ønske om fokus på nye produkter og prosesser i meierisektoren. Dette flertallet støtter dette, og mener det derfor er viktig å videreutvikle verdiskapingsprogrammet for landbruket. Dette flertallet vil spesielt peke på at det bør legges vekt på å utvikle nye produkter og arbeide med markedsutvikling innenfor segmentet økologiske produkter.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at en aktiv politikk for å etablere nye aktører innenfor meierisektoren først og fremst har vært legitimert ut i fra ønsket om radikalt nye eller bedre produkter eller betydelig lavere produktpriser. Disse medlemmer mener dette i liten grad har skjedd hittil. Disse medlemmer mener at en politikk for å utvikle flere og bedre produkter må ta utgangspunkt i at store enheter ofte har best mulighet til å jobbe mest systematisk med forskning, innovasjon og markedsutvikling, og gjerne har størst kapasitet til å ta i bruk ny teknologi. Disse medlemmer vil peke på at produsenteide bedrifter har egenskaper i retning av å drive mer samfunns-gagnlig enn børsnoterte selskaper.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til Innst. S. nr. 191 (2004-2005) og eget forslag om å etablere et juridisk og eiermessig skille mellom markedsregulator og TINE. Disse medlemmer mener et eiermessig skille mellom råvare- og industridelen i TINE vil fjerne mye av behovet for etterkontroll, etterregning og krav til kapitalavkastning fordi incentivene til kryssubsidiering ikke lenger foreligger. Disse medlemmer vil hevde at dette vil være et verdifullt bidrag for å få etablert likeverdige konkurranseforhold innenfor foredlingsområdet for melk. Disse medlemmer viser for øvrig til vedlagte svarbrev fra Landbruks- og matdepartementet av 7. juni 2005.

Korn, kraftfôr og mel

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, har merket seg at det er gjennomført en del reformer i korn/kraftfôr- og melsektoren. Flertallet ser positivt på at partene gjennomfører reformen for å bedre balansen mellom produksjon og etterspørsel av norsk korn og bidrar til økt forutsigbarhet for næringsmiddelindustrien.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener generelt at med årlige jordbruksavtaler bidrar signaler om mer langsiktige tilpasninger positivt til forutsigbarhet for øvrige aktører og omverdenen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at prisnedskrivningstilskuddet for korn er redusert. Prisnedskrivningstilskuddet har stor betydning for å holde kraftfôrprisen, og dermed kostnadene i husdyrproduksjonen, nede. Tilskuddet er også avgjørende for å sikre at førkostnadene er noenlunde like i hele landet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til egne merknader om korn- og kraftfôrpolitikken i Innst. S. nr. 167 (1999-2000).

Utforming av virkemidlene

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, ser positivt på at spesialisert storfekjøttproduksjon er prioritert i avtalen. På dette området er det markedspotensial for norsk jordbruk. Samtidig er en positiv utvikling i de grasbaserte produksjonene viktig for arealbruken. I proposisjonen er det vist til at det er viktig å ha oppmerksomhet på den distriktsvise produksjonsfordeling og arealbruk framover. Bruk av jordbruksarealene over hele landet og opprettholdelse av kulturlandskap er et sentralt mål i landbrukspolitikken.

Flertallet har merket seg at det bl.a. av forvaltings- og kontrollmessige hensyn er gjennomført noen regelverksendringer for produksjonstilskuddene. Generelt vil flertallet peke på behovet for at partene fortsatt legger stor vekt på forenklingshensyn og på å videreutvikle tilskuddsystemet med sikte på forenkling og for å redusere uønsket tilskuddtilpasning.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil understreke at ønsket om forenklinger ikke må innebære at en fjerner viktige styringsverktøy. Differensierte arealtillegg er et viktig verktøy for å styrke lønnsomheten på små og mellomstore bruk. Disse bruka har en stor betydning for bosetting og landskapspleie. Differensiering av husdyrtillagene vil ikke uten videre kunne erstatte denne differensieringen av arealtilleggene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til partiets generelle merknader.

Generelle merknader fra Fremskrittspartiet

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at staten og jordbruket har blitt enige om en ny jordbruksavtale som innebærer en økning av inntektsrammen på 450 mill. kroner. Disse medlemmer konstaterer at Regjeringen, ved å prioritere overføringer i størrelsesorden 11 mrd. kroner, som kommer i tillegg til skjermingsstøtten og annen støtte utenfor avtaleverket, ikke gir tilstrekkelig sterke signaler om nødvendigheten av en kraftig kursomlegging i landbrukspolitikken. Disse medlemmer registrerer at enorme overføringer fortsatt tilflyter jordbruket hvorav en høy prosentandel er deltids- eller hobbybønder. De få positive endringer i avtalen i retning av å etablere mer fleksible og kostnadseffektive markedsløsninger er langt fra tilstrekkelige for å oppnå et nødvendig tempo i tilpasningen av norsk jordbruk til en internasjonal konkurransesituasjon.

Disse medlemmer har merket seg at målprisene øker totalt med 260 mill. kroner, hovedsakelig for storfekjøtt, frukt og grønnsaker. Disse medlemmer mener at så lenge det eksisterer en ordning med målpri-

ser, må disse prisene legges på et lavere nivå. Ellers vil råvareprisøkninger inspirere til økt grensehandel fordi prisforskjellene på råvarer nå øker mellom Norge og våre naboland. Ifølge SIFO gikk matvareprisene ned fra 2003 til 2004 med 0,5 pst. i Sverige, mens de i Norge økte med 1,8 pst. Disse medlemmer antar at prisøkningene i tillegg til den siste tids styrking av kronen kan bidra til større prisforskjeller og dermed til en akselererende grensehandelslekkasje. Disse medlemmer viser videre til halvingen av matvare-momsen 1. juli 2001 som bidro til å redusere matvareprisene med 9 pst. Ifølge tall fra SSB er nå halvingen av matmomsen spist opp i form av høyere matpriser. Disse medlemmer minner om budsjettavtalen mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet som resulterte i en ytterligere matmomsreduksjon fra 12 til 11 pst. 1. januar 2005. Selv om det ble forventet en nedgang i matvareprisene, steg de med 1,2 pst. fra desember 2004 t.o.m. mars 2005. Disse medlemmer imøteser resultatene av de bebudede margin- og prisundersøkelsene i matsektoren i sakens anledning.

Disse medlemmer vil minne om Regjeringens Sem-erklæring som har som intensjon å etablere konkurransedyktige priser i tillegg til reduserte prisforskjeller mellom Norge og EU på matvarer. Denne intensjonen er ikke oppfylt. Disse medlemmer vil peke på at dette bidrar til å redusere handlingsrommet for bøndene. I tillegg til en betydelig grensehandelslekkasje stiger importen av landbruksvarer, den ordinære eksporten flater ut og reguleringseksporten begrenses. Disse medlemmer har merket seg at vi i 2004 hadde rekordimport av matvarer med 22 mrd. kroner. Aldri før har det vært importert så mye ost, frukt, bakervarer og grønnsaker til tross for et tollbasert vern. Disse medlemmer mener denne utviklingen må snus ved at konkurransedyktigheten bedres for bønder og næringsmiddelindustri.

Disse medlemmer stiller seg positive til økt kvotetak til 400 000 liter kumelk per bruk, samt økt avstandsgrense til 17 km for bønder som velger å slå sammen melkekvoter i samdrifter. Disse medlemmer mener økte kvoter og samdrift som produksjonsform er et skritt i riktig retning som gir større muligheter for rasjonell melkeproduksjon og dermed et potensial for lavere matvarepriser. Disse medlemmer vil likevel understreke at dagens begrensninger både for det enkelte melkebruk og samdrifter gjør det vanskelig å foreta fornuftige og fremtidsrettede investeringer. Disse medlemmer forstår likevel hvorfor driftige bønder velger dagens samdriftsform, fordi det er den eneste muligheten til å få en større totalkvote med fordelaktige rasjonaliseringsgevinster og større enheter. Disse medlemmer mener det er en forutsetning, innenfor det bestående landbrukssystemet, å øke kvotetaket for enkeltbruk, gi større totalkvote og liberalisere regelverket for samdrifter dersom det skal utvikles mer rasjonelle og konkurransedyktige enheter.

Disse medlemmer ønsker primært at produksjon og omsetning av melk skal foregå i et marked med reell konkurranse uten offentlig fastsatte kvotebegrensninger. Disse medlemmer vil likevel, som en sub-

sidiær holdning innenfor den eksisterende landbrukspolitikken, støtte ordningen med omsettelige produksjonskvoter for melk. Det bør da vektlegges at produksjonssystemet praktiseres på en måte som fører til en ønsket strukturutvikling og kostnadssenkning i norsk melkeproduksjon. En melkeproduksjon som overføres til bruk der mulighetene for større og mer rasjonell drift foreligger, vil kunne bedre konkurransevnen. Disse medlemmer vil hevde at med en ordning med omsettelige produksjonskvoter for melk som gjøres landsomfattende, så bedres muligheten ytterligere for en ønskelig strukturutvikling og kostnadseffektiv melkeproduksjon.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en ordning med omsettelige produksjonskvoter for kumelk som ikke begrenses til fylkes- eller regionnivå, men gjøres landsomfattende."

Disse medlemmer ønsker å etablere likeverdige konkurransevilkår mellom TINE og andre aktører i meierisektoren. Disse medlemmer minner i den forbindelse om forslag i Dokument nr. 8:53 (2004-2005) og Innst. S. nr. 191 (2004-2005) om å etablere et juridisk og eiermessig skille mellom markedsregulator og TINE ved at oppgavene som markedsregulator legges til eget offentlig eiet selskap eller Statens Landbruksforvaltning. Disse medlemmer viser til at ovennevnte forslag, hvis det ble vedtatt, ville fjerne mye av behovet for etterkontroll fordi Tine-konsernets incentiver til kryssubsidiering ikke lenger ville foreligge. Disse medlemmer mener det innenfor det bestående system, med TINE som markedsregulator, er viktig å styrke og videreføre etterkontrollen.

Disse medlemmer er positive til at avtalens innhold om fjørfekjøtt tas ut av markedsregulerings-systemet når det gjelder avsetningstiltak og at Priors rolle som markedsregulator avvikles. Disse medlemmer minner om Fremskrittspartiets mangeårige kamp for å avvikle markedsordningen for fjørfekjøtt og registrerer at denne kampen nå er kronet med seier. Disse medlemmer mener at dette er et fornuftig område å starte avreguleringen på. Etter hvert som det høstes erfaringer, hevder disse medlemmer at en avvikling av markedsordninger bør utvides til nye områder. Disse medlemmer viser til merknader og forslag i Dokument nr. 8:53 (2004-2005) og Innst. S. nr. 191 (2004-2005).

Disse medlemmer viser til at det sannsynligvis vil bli et redusert importvern i kjølvannet av den internasjonale utviklingen via EØS-prosessen eller gjennom WTO. Utviklingen bærer bud om en gradvis økt konkurranse for norske landbruksprodukter. Disse medlemmer mener utviklingen av en robust produksjon basert på markedsøkonomiske kriterier må ha topp prioritet og må utvikles før importvernet faller. Disse medlemmer er skuffet over at Regjeringen ikke tar et oppgjør med det jordbrukspolitiske styringssystemet og det juridiske grunnlaget for jordbrukspolitikken

som i stor grad ble utformet i mellomkrigstiden under helt andre forhold. Disse medlemmer mener resultatet av mer enn 70 år med en gjennomregulert landbruksnæring beviser at den førte politikken har vært mislykket fordi den ikke har nådd målene knyttet til bosetting, sysselsetting og inntektsnivå. Videre har jordbrukspolitikken medført betydelige kostnader i form av offentlige utgifter, høye priser på matvarer og innskrenket næringsfrihet for bøndene. Disse medlemmer vil peke på at alle begrensninger og hindringer som er satt gjennom konsesjonsbegrensninger, administrative priser, produksjonskvoter og selektive støtteordninger, har vært ødeleggende for primærproduzentene. Disse medlemmer vil derfor prioritere en kraftfull omlegging der deregulering, avbyråkratisering og konkurranse settes i høysetet. Disse medlemmer mener denne prosessen må innledes snarest for å unngå at vi senere kan risikere å få en næring i full oppløsning.

Disse medlemmer mener et ledd i en modernisering vil være at landbrukspolitikken ikke lenger innlemmes i distriktspolitikken. Disse medlemmer registrerer at landbrukets ansvar for bosetting i distriktene har vært mislykket. Disse medlemmer mener landbrukspolitikken har bidratt til å utarme distriktene og gjort dem mindre i stand til å utvikle et bærekraftig næringsliv og således medvirket til å forsterke sentraliseringseffekten. Disse medlemmer viser til at konkurranseutsatt virksomhet i distriktene kjemper en hard kamp for å overleve i den internasjonale konkurransen. I den kampen må den i tillegg til egne kostnader bære en andel av kostnadene til en landbrukspolitikk som er en av verdens dyreste. Disse medlemmer registrerer at den førte politikk har gitt en skjev fordeling av ressurser i distriktene, med det resultat at lokalsamfunnene har fått for få alternativer gjennom et lite variert arbeidstilbud. Disse medlemmer mener det derfor er et behov for en ny landbrukspolitikk som radikalt endrer betingelsene for jordbrukets og bygdenes samlede næringsliv gjennom å skille landbrukspolitikken og distriktspolitikken.

Disse medlemmer mener det eksisterende jordbruksavtalesystemet, hvor produsentene legger opp sin virksomhet basert på støtte- og reguleringsordninger og hvor et stort byråkrati er koplet til uoversiktlige forhold, må erstattes av et oversiktlig konkurransesystem. Disse medlemmer vil hevde at konkurranse er den viktigste drivkraften for utvikling. Det innebærer at de etatene og ordningene som hindrer dette, avvikles. Lover som begrenser eiendomsomsetning, inkludert bo- og drivepliktsbestemmelser i odels- og konsesjonslovgivningen, må fjernes. Det gjelder også ordningen med jordbruksavtale og de forvaltningsoppgavene som denne er med på å finansiere. Videre bør alle former for produksjons- og markedsreguleringer som begrenser eller hindrer konkurransen, avvikles. Produksjonskvoter og begrensninger i husdyrproduksjonen bør avskaffes og fri etablering i alle produksjoner gjenopprettes. I en nedtrappingsfase for støttetiltak og jordbruksubsidier gis bevilgninger over statsbudsjettet uten forutgående forhandlinger.

Disse medlemmer erkjenner at Fremskrittspartiets forslag for en helt nødvendig omlegging av jordbruket vil bety en profesjonalisering i form av et teknologisk avansert jordbruk med spesialiserte bønder. I tillegg vil en del yrkesutøvere måtte gå over i alternativ virksomhet. Disse medlemmer viser til Budsjettinnst. S. nr. 8 (2004-2005) der Fremskrittspartiet i sitt alternativ har avsatt midler til en kompensasjonsordning som omfatter omstillingstiltak innenfor landbruket i en omstillingsperiode.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

1. Forslag til ny jordbruksavtale bifalles ikke.
2. Eksisterende ordning med jordbruksavtale oppheves.
3. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til jordbruksubsidier og andre økonomiske tiltak rettet mot jordbruket i forbindelse med det ordinære statsbudsjettet uten forutgående forhandlinger."

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å oppheve lov om erverv av fast eiendom (konsesjonsloven)."

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å oppheve alle særregler for beskatning av landbruksnæringen slik at den likestilles med andre næringer."

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om avvikling av konsesjonsgrenser gitt i medhold av lov om regulering av ervervsmessig husdyrhold."

Generelle merknader fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at Samarbeidsregjeringen har sittet ved makten i fire år. Regjeringen skal derfor bedømmes etter det den har foreslått og fått gjennomslag for i denne perioden. Generelt kan det sies om Regjeringens politikk at den har bidratt til å gi mer gass til en utvikling i retning av stadig færre bruk og et mer sentralisert landbruk.

Disse medlemmer viser til at det har kommet til enighet om en jordbruksavtale mellom næringsorganisasjonene og staten hvert år de siste fire år. Dette er positivt, men det er samtidig grunn til å minne om at alternativet til å inngå avtale, har vært å få vesentlig vanskeligere rammevilkår, ettersom Regjeringen ved brudd i forhandlingene ville fått statens opprinnelige tilbud gjennomført med støtte fra Fremskrittspartiet i Stortinget.

Disse medlemmer vil peke på at Regjeringen har unnlatt å legge fram langsiktige målsettinger for strukturutviklingen, men likevel systematisk dreiet profilen bort fra et desentralisert landbruk med variert bruksstruktur. Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag har gått imot disse endringene og gjennom forhandlinger bidratt til å bremse Regjeringens politikk.

Disse medlemmer viser til tabellen under som er et konkret eksempel på hvordan organisasjonene

gjennom forhandlinger hvert år har oppnådd å bremse strukturendringene, men også at staten neste år har kommet tilbake med samme forslag og presset fram sitt syn.

	Maksimal kumelkkvote ved kjøp, enkelt bruk			
	2002	2003	2004	2005
Status før oppgjør Statens tilbud	175	225	250	375
Resultat	250	300	500	500
	225	250	375	400

Utviklingen de siste 4 år

BRUKSTALL

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet konstaterer at antall bruk i drift er redusert fra 65 607 i 2001 til 53 300 i 2005 (BFJ:2005). Dette innebærer en netto reduksjon på 12 300 eller mer enn 3 000 bruk pr. år. Det er grunn til å merke seg at bruksnedleggingen har akselerert sammenlignet med tidligere perioder.

AREAL

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil videre peke på at fulldyrket areal pr. innbygger er redusert fra 1,94 dekar pr. innbygger til 1,90 fra 2001 til 2004. Hovedsakelig skyldes denne utviklingen befolkningsveksten i samme tidsrom, men det har også vært en reell nedgang i dyrket areal på 70 000 dekar. I 1989 hadde vi 2,1 dekar fulldyrket jord pr. innbygger. I St.meld. nr. 8 (1992-1993) ble det pekt på følgende: "Norge har 2,1 dekar dyrket mark pr. innbygger. I europeisk sammenheng er dette lite". Siden den gang er altså arealet pr. innbygger redusert med 10 pst.

INNTÉKT

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at samlet vederlag til arbeid og egenkapital er redusert fra 10 089 mill. kroner til 9 364 mill. kroner de siste fire årene. Reduksjonen utgjør samlet over 700 mill. kroner. Direkte tilskudd er i samme periode redusert med 166 mill. kroner (BFJ 2005 normaliserte regnskap), før årets jordbruksoppgjør. Dette viser at landbruket ikke har fått en vesentlig del av produksjonsgevinsten.

I Semb-erklæringen var målsettingen at regjeringspartiene ville "legge til rette for at aktive utøvere skal få en inntektsutvikling på linje med andre grupper i samfunnet".

Før årets jordbruksforhandlinger viste tall fra BFJ at inntektsgapet mellom bøndene og øvrige inntektsgrupper hadde økt med så mye som 30 000 kroner pr. årsverk. Dette er ikke med på å skape optimisme i en næring som fra før har et inntektsnivå på under halvparten av gjennomsnittsinntekten i Norge.

Disse medlemmer viser til at det i årets jordbruksoppgjør, med gitte forutsetninger om effektivise-

ring og bruksavgang, legges til grunn en gjennomsnittlig forventet økning i inntekt pr. årsverk på 7 000 kroner. Dette er betydelig bedre enn de tre foregående forhandlingsresultat, men ikke tilstrekkelig i forhold til den negative utvikling de senere år, sammenlignet med andre grupper, som forventes å ha en økning på mellom 12 000 og 13 000 kroner.

Disse medlemmer ser med undring at departementet velger å gjengi protokollen fra jordbruksforhandlingene i proposisjonen, ufullstendig med hensyn til næringens andel av produktivetsgevinsten. Disse medlemmer vil derfor understreke at næringen må få beholde det vesentlige av produktivetsgevinsten.

Tiltak som vil bidra til å øke tempoet i strukturendringene

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil vise til at det er gjennomført en rekke strukturdrivende endringer i tilskuddsystemet siste fireårsperiode, som vi ikke vil se konsekvensene av på flere år.

En kronologisk gjennomgang av endringene som er gjennomført i løpet av den inneværende stortingsperioden gir et klart bilde av profilen i Regjeringens landbrukspolitikk:

I 2002 ble følgende endringer vedtatt:

- Maksimalgrensen for husdyrtilskudd økes fra 125 000 til 140 000 kroner pr. bruk.
- Øvre grense for arealtillegg til grovfor fjernes.
- Taket for kumelkkvote heves fra 175 000 liter til 225 000 liter.

I 2003:

- Maksimal kumelkkvote heves til 250 000 liter.
- Avstandskrav økes fra 10 km til 12 km for samdrifter.
- Maksimalbeløp for husdyrtilskudd økes fra 140 000 til 150 000 kroner.

I 2004:

- Maksimal kumelkkvote økes til 375 000 liter.
- Tak for husdyrtilskudd heves til 200 000 kroner.
- Aktivitetskrav for samdrifter blir fjernet.

I 2005:

- Maksimal kumelkkvote økes til 400 000 liter.
- Maksimal geitmelk-kvote fra 187 500 økes til 200 000.
- Avstandskrav samdrift økes fra 12 til 17 km.
- Markedsregulering fjørfekjøtt fjernes.
- Øvre grense for driftstillegg ammeku heves fra 40-50 kuer.

I tillegg til endringene som nevnt ovenfor har konsepsjonsgrensene for kraftfôrkrevende produksjoner blitt hevet med 50 pst. i 2003.

Disse medlemmer mener at det selvsagt vil være summen av virkemiddel som bestemmer strukturutviklingen. Investeringsvirkemidlene vil ha en spesielt stor betydning. Oversikten illustrerer likevel at det har vært en målbevisst endring av struktur i hele fireårsperioden.

Disse medlemmer merket seg at under næringskomiteens høring om jordbruksoppkjøret i 2005 uttalte statsråd Sponheim at strukturutviklingen nå går fort nok. Disse medlemmer registrerer at statsråden dermed nok en gang bidrar til å gi et annet bilde utad enn det som er Regjeringens politikk. Det er grunn til å minne om at dersom staten i forhandlingene med næringsorganisasjonene hadde fått gjennomslag for sine opprinnelige krav, så ville strukturutviklingen gått enda raskere. Samtidig som vi i dag ikke ser konsekvensene av de vedtak som er fattet denne perioden.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen utsette den planlagte overføring av kontroll med melkesektoren til Konkurransetilsynet inntil Stortinget har fått seg forelagt en grundig vurdering av ulike sider ved en slik overføring.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en ordning med omsettelige produksjonskvoter for kumelk som ikke begrenses til fylkes- eller regionnivå, men gjøres landsomfattende.

Forslag 3

1. Forslag til ny jordbruksavtale bifalles ikke.

2. Eksisterende ordning med jordbruksavtale oppheves.
3. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til jordbruksubsidier og andre økonomiske tiltak rettet mot jordbruket i forbindelse med det ordinære statsbudsjettet uten forutgående forhandlinger.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å oppheve lov om erverv av fast eiendom (konsesjonsloven).

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å oppheve alle særregler for beskatning av landbruksnæringen slik at den likestilles med andre næringer.

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om avvikling av konsesjonsgrenser gitt i medhold av lov om regulering av ervervsmessig husdyrhold.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen i framtidige jordbruksforhandlinger ikke foreslå endringer i markedsreguleringene, uten at disse på forhånd har vært behandlet av Stortinget.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

I

I statsbudsjettet for 2005 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål:	Kroner
Utgifter:			
1100		Landbruks- og matdepartementet (jf. kap. 4100)	
	96 (ny)	Kjøp av aksjer i Bioparken AS, bevilges med	300 000
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	50	Fondsavsetninger, økes med	10 500 000
		fra kr 296 700 000 til kr 307 200 000	
	70	Markedsregulering, kan overføres, økes med	4 381 000
		fra kr 208 000 000 til kr 212 381 000	
	74	Direkte tilskudd, kan overføres, økes med	23 100 000
		fra kr 6 482 285 000 til kr 6 505 385 000	
	77	Utviklingstiltak, kan overføres, reduseres med	5 200 000
		fra kr 225 110 000 til kr 219 910 000	
	78	Velferdsordninger, kan overføres, reduseres med	29 400 000
		fra kr 1 597 354 000 til kr 1 567 954 000	

Kap.	Post	Formål:	Kroner
Inntekter:			
4100		Landbruks- og matdepartementet (jf. kap. 1100)	
	92 (ny)	Uttak av innskutt kapital i Biopolis BA, bevilges med	300 000
4150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	70 (ny)	Tilbakebetalt tilskudd til reguleringsanlegg, bevilges med	3 381 000

II

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til den inngåtte jordbruksavtalen, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2006.

Oslo, i næringskomiteen, den 9. juni 2005

Olav Akselsen
leder

Einar Steensnæs
ordfører

Vedlegg 1

Brev fra næringskomiteen til Landbruks- og matdepartementet v/statsråden, datert 2. juni 2005

St.prp. nr. 69 (2004-2005), Jordbruksoppgjøret 2005 - endringer i statsbudsjettet for 2005 m.m.

Næringskomiteen har til behandling St.prp. nr. 69 (2004-2005), Jordbruksoppgjøret 2005 - endringer i statsbudsjettet for 2005 m.m. Enkelte medlemmer i komiteen har i den forbindelse følgende spørsmål:

I inneværende sesjon har tidligere vært til behandling Dokument 8:53 (2004-2005) om å etablere likeverdige konkurranseforhold mellom landbrukssamvirket og andre private aktører i matvaresektoren. Det har vært rettet henvendelser til Landbruks- og matdepartementet samt Moderniseringsdepartementet med spørsmål relatert til melkesektoren og det er mottatt avklarende svarbrev fra departementene. Hvis svarbrevene fra Landbruks- og matdepartementet og Moderniseringsdepartementet sees i sammenheng med St.prp. nr. 69 (2004-2005) foreligger det et behov for nærmere oppklaring av Regjeringens posisjon, og hvordan man skal forstå de ulike dokumenter som er fremlagt vedrørende markedsregulering og kontrollsystemer i melkesektoren.

Krav til kapitalavkastning

Det fremgår av St.prp. nr. 69 (2004-2005) Om Jordbruksoppgjøret at

"Som et ytterligere konkurransepolitisk virkemiddel, innføres det fra 01.01.2006 et normert egenkapitalavkastningskrav i Tines videreføring av meierivarer. Kapitalavkastningskravet fastsettes på alle produktkategorier. Kravet fastsettes i egen forskrift av landbruksmyndighetene. Nærmere bestemmelser om prinsipper for beregning og nivå på kapitalavkastningskravet, samt oppfølging ovenfor TINE fastsettes av Landbruks- og matdepartementet. Avkastningskravet er formelt forankret i den nå inngåtte jordbruksavtalens prisbestemmelser for melk."

Videre fremgår det av proposisjonen at også sanksjonsmekanismene ved manglende oppfyllelse av kapitalavkastningskravet er forankret i den nevnte jordbruksavtalen.

I brev av 9. mai 2005 fra Moderniseringsdepartementet til Næringskomiteen gis det uttrykk for at det fra 1.1.2006 skal innføres sektorregler i meierisektoren som innebærer et

"minimumskrav til kapitalavkastning for ulike produktgrupper".

Formålet med dette er at

"Tines konkurrenter kan operere i markedet med en rimelig kapitalavkastning dersom de er like effektive som Tine. Reguleringen representerer en etterkontroll som dermed ivaretar viktige formål i dagens etterkontrollordning."

Basert på sitatet ovenfor synes det uklart hvorledes det omtalte kapitalavkastningskravet vil bli utformet. På den ene siden uttaler Moderniseringsdepartementet

at det skal være et "*minimumskrav til kapitalavkastning*" som skal forskriftsfestes fra Landbruks- og matdepartementet. Et minimumskrav i denne forbindelse skulle naturlig tilsi at konkurransemyndighetene ville kunne sette et slikt krav høyere enn basiskravet, ved vurdering av konkrete saker tilknyttet mulig konkurransehennende adferd fra en dominerende aktør i markedet. I den senere proposisjonen om jordbruksoppgjøret benyttes imidlertid ikke uttrykket minimumskrav.

Det fremgår videre av det Moderniseringsdepartementet skriver, at reguleringen av kapitalavkastningskravet skal representere en etterkontroll. I proposisjonen om jordbruksoppgjøret uttaler imidlertid Landbruks- og matdepartementet som sitert ovenfor at flere forhold tilknyttet forskriften allerede er avklart med jordbruksavtalen. En konkret avtaletekst med de nevnte prisbestemmelser for melk er likevel ikke fremlagt for Stortinget.

På bakgrunn av ovennevnte anmodes Landbruks- og matdepartementet om å besvare følgende spørsmål:

1. Vil Landbruks- og matdepartementet legge opp til forutgående drøfting med konkurransemyndighetene og berørte aktører før forslag til regelverk sendes på høring?
2. Vil visse deler av forskriftens innhold allerede være fastlagt i jordbruksavtalens prisbestemmelser for melk, jfr. ovennevnte uttalelse i St.prp. nr. 69 (2004-2005)?
3. Vil det i denne forskriften fastsettes et minimumskrav til kapitalavkastning som ledd i en etterkontroll slik oppgitt av Moderniseringsdepartementet i brev av 9. mai 2005?

Primærnæringsunntaket

I korrespondansen med departementene vedrørende Dokument 8:53 (2004-2005) ble det stillet spørsmål om det såkalte primærnæringsunntaket (FOR-2004-04-23-651) som er hjemlet i konkurranselovens § 3. Det fremgår av denne forskriften at konkurranselovens §§ 10 og 11 (om forbud mot bl.a. prissamarbeid og misbruk av dominerende stilling) ikke gjelder:

"på avtaler, beslutninger, samordnet opptreden mellom, eller ensidige handlinger foretatt av, primærprodusenter eller deres organisasjoner som er i samsvar med:

- a) lov eller forskrift som regulerer produksjon eller omsetning av landbruks- og fiskeriprodukter, eller
- b) avtale mellom staten og næringsorganisasjoner som regulerer produksjon eller omsetning av landbruks- og fiskeriprodukter."

Av ovennevnte brev fra Moderniseringsdepartementet vedrørende krav til kapitalavkastning gir departementet uttrykk for at det er usikkert hvor langt dette unntaket rekker, herunder er det et spørsmål hvorvidt "kapitalavkastningsreguleringen vil begrense Konkurransetilsynets anvendelse av krrl. §§ 10 og 11". Dette

spørsmålet oppfattes som ikke utredet. Moderniseringsdepartementet sier således i sitt brev om dette at "Det at reguleringen ikke har landbrukspolitisk formål vil redusere faren for dette, men spørsmålet vil i siste instans bare kunne avgjøres dersom noen reiser en sak for domstolene".

Landbruks- og matdepartementet bes svare på følgende spørsmål:

1. Vil Landbruks- og matdepartementet legge til rette for at forskrift om krav til kapitalavkastning ikke skal ha "et landbrukspolitisk formål" slik Moderniseringsdepartementet forutsetter?
2. Vil Landbruks- og matdepartementet søke å avklare forholdet til primærnæringsunntaket i forskrift om krav til kapitalavkastning slik at konkur-

ransereglene i §§ 10 og 11 kan anvendes slik Moderniseringsdepartementet forutsetter?

3. Tar Landbruks- og matdepartementet på dette grunnlag sikte på å utforme forskriften slik at kapitalavkastningskravet blir et minimumskrav som ikke vil begrense Konkurransetilsynets anvendelse av krrl. §§ 10 og 11, herunder gjennom i konkrete saker å kunne sette avkastningskravet høyere enn basiskravet?

Av hensyn til komiteens arbeid ber en om svar snarest, og senest tirsdag 7. juni kl. 12.00. Vi ber om at svaret også samtidig blir sendt elektronisk til marit.halleraker@stortinget.no.

Vedlegg 2

Brev fra Landbruks- og matdepartementet v/statsråden til næringskomiteen, datert 7. juni 2005

St. prp. nr. 69 (2004-2005) - Jordbruksoppgjøret 2005 - Endringer i statsbudsjettet for 2005 mm

Jeg viser til brev av 2. juni 2005.

Til komiteens spørsmål har jeg følgende svar:

1. **Vedr. krav til kapitalavkastning**
2. Innføring av et normert egenkapitalavkastningskrav i Tines videreføring (Tine Industri) i landbruksmyndighetenes regi er et resultat av en gjennomgang av oppgave- og ansvarsfordeling mellom landbruks- og konkurransemyndighetene når det gjelder regulering og konkurranse i melkesektoren. LMD vil i forberedelsen av regelverket ha kontakt og drøfting med konkurransemyndighetene for nødvendige avklaringer. De ulike aktørenes syn vil det i utgangspunktet være høringens formål å klarlegge, men LMD er åpen for innspill også i forberedelsene.
3. Jordbruksavtalens prisbestemmelser for melk utgjør det formelle grunnlag for kapitalavkastningskravet. Avtaleteksten gir ingen binding med hensyn til forskriftens innhold ut over de sanksjonsbestemmelser m.v. som er redegjort for i proposisjonen.
4. Det normerte egenkapitalavkastningskravet vil være et minimumskrav. Det vil neppe være mulig eller hensiktsmessig å hindre Tine i å gi en større

kapitalavkastning dersom resultatet av virksomheten skulle gi grunnlag for det og selskapet selv ønsket å gjøre det. Den etterkontroll av dette kravet som vil skje fra landbruksmyndighetenes side er knyttet til de sanksjonsbestemmelser som det er redegjort for i proposisjonen.

Vedr. primærnæringsgrunnlaget

1. Som det framgår av proposisjonen har innføringen av egenkapitalkravet et konkurransepolitisk formål, og det vil også tydeliggjøres i forskriftene. Samtidig har det vært nødvendig å hjemle disse forskriftene i jordbruksavtalen. På denne måten blir dette et konkurransepolitisk virkemiddel innenfor rammen av en næringspolitisk helhet.
2. og 3. Det foreslåtte egenkapitalavkastningskravet er knyttet til Tine's virksomhet i industrileddet og vil etter LMD's syn i utgangspunktet ikke begrense anvendelsen av konkurranselovens bestemmelser i ferdigvaremarkedet.

Dersom det mot formodning skulle oppstå en situasjon hvor konkurransemyndighetenes tiltak vurderes å ha som virkning at landbrukspolitiske hensyn blir skadelidende, må dette avklares politisk mellom de ansvarlige myndigheter. Saker som eventuelt reises av enkeltaktører vil, som nevnt i brevet fra MOD, måtte avgjøres av domstolene.

